

GONDOLATOK A KÉPTÁRBAN

Fejér Csaba emlékkiállítás

Egy-egy képével az Őszi Tárlatok során már találkoztam, de ilyen, egész életművét bemutató kiállítását még nem láttam. Így nagy várározással, és kellemes izgalommal vártam ezt a találkozást. Vajon milyen lesz a látvány, az emlékeimben nem csatlakozom-e?

Belépve a terembe, egy nagyon elegáns, egységes kép fogadott. Visszafogott színvilágú, kiforrott stílusú, egyéni hangvételű művész munkáinak együttesét láttam. A képeket egyenként nézve e mögött az elegancia mögött egy szenvedélyes, mestersége minden tudásával felvértezett, elkötelezett művész munkáit láttam. Minden kiállításon van olyan kép, amely felhívja magára a figyelmet. Körbepillantva, elsőnek az a kép vonzott, amelynek volt egy belső ragyogása. A terrakotta vörösei és fehérei kivilágítottak a sötétbarna háttérből. Ez a kép *Csendélet napraforgóval* volt. A közepén álló rozoga asztalkára rakott szilkében magjaitól, sőt magházától is megfosztott óriási tányérú, száraz napraforgó állt. A töredezett szélű fej belsejének bársonyosan puha fehérségét a kráter-szerűen bemélyedő közepének barnasága emelte ki. A másik napraforgó szára több helyen megtört, így annak kis feje kókadtan lógott be a térbe. A két napraforgó egy tökéletes térhatású szilkében pompázott az asztal közepén. A fény-árnyék játéka kidomborította az edény gömbölyű hasát és a sötétebb vörösbarnák az alja és nyaka szűkülő vonalát emelték ki. Az asztaltetőn még a megszáradt szártöredékek hanyagul odavetett csomója sötétlett, elnagyolt ecsetvonásokkal ábrázolva. A szobaszegletbe állított asztal és tárgyai a falak és a padló sötét barnái előtt térben kiemelkednek. A festő a barna színek végtelen árnyalatát olyan zseniálisan helyezte el, hogy az edényt és a napraforgókat ki-ragyogtatta a háttérből.

A csendélet témák sorában számtalan esetben fordul elő a sámli ábrázolása. Ilyen a *Csendélet ecsettel* című kép. A sok vihart megélt ütött-kopott, repedezett tetejű öreg széken a festés rekvizitumai: a hanyagul odavetett festékes ecsetrongy, a kopott ecsetek kupaca és egy behorpadt, elrepedt, maszatos fém tálka. A sorsuk által felértékelődnek a tárgyak. Mi mindent élt meg ez a fémedény, hogy megrepedt? Hányan ültek azon a sors verte sámli? Aki ezeket a tárgyakat észreveszi, sőt festői témául választja, annak ezek a tárgyak fontosak, mert az emberről árulkodik, aki azt készítette és használta. Fejér Csaba minden munkájában az alföldi, letűnő paraszti életforma utolsó nyoma, életformájának jellegzetes tárgyait és olykor pusztulásának fájdalmas pillanatait mutatja meg. Nagy együttérzéssel van a küzdő ember iránt és az alföldi táj szépségének és olykor zordságának is szenvedélyes tolmácsolója.

A városhoz is hűséges, képeiben a kis városszéli utcákat, a város határainak szántóit, fás ligeteit, tanyáit festi meg. A *Vásárhelyi utcarészlet* a tél végi hangulatot ábrázolja. A megolvadt hó által felázott út sártengere két oldalán sorakoznak a fehér falú parasztházak, ütött-kopott kerítések barna fűzérével kapcsolva össze azokat. A tájra ködös pára nehezedik, amelyet a nap opálos fénye sárgásfehérre színez át. Ez tükröződik a mattszínű pocsoltyákban. A házak kopott falai, a tetőkön még megmaradt hófoltok a fehér színek sokaságát villantja fel. Ezt ellenpontozzák a sáros föld szürkésbarnái, egy-egy fa, villanypózna, a kerítés és néhány ház fából készült oromfalának vörösesbarnái. Az utca vége ködbe vész, amely a végtelenség érzetét kelti.

A vásárhelyi élet sajátos létformája a tanyasi lét, amely a paraszti léttér beszűkülésével halálra volt ítélve. Az utolsó vergődését, dacolását az elemekkel ábrázolta a festő a sár- és víztengerrel körülvett *Tanyarom*-nak. Mint egy süllyedő hajó az árban, hanykodik földszigetén, épen maradt kéménye fehéren mered a hideg kék égboltra, segélykérően. A hideg kékeszürkére festett vízáradatban a meleg barnák árnyalatában ragyogó épület a megfordíthatatlan pusztulás mementója. A finom festői eszközök tárházát vonultatta fel a művész az elmúlás érzékeltetésére. A fény-árnyék játéka, a textúrák sokasága az aprólékosan kidolgozott cseréplécek simaságától, az omló fal rusztikus, göröngyös felületéig. Festőien megrázó a látvány!

A változást, a régi életmód hanyatlását az ember közvetlen életterében, a lakásban is nyomon követhetjük a *Paraszti enteriőr* című képen. Egy ajtón át enged bepillantani majdnem üres szobák sorába. A kép előterében, az ajtónyílás oldalain álló két szürke falrész leszűkítik a teret, nem lépünk be a szobába, csak belesünk az ajtónyíláson. Mintha valami titoknak lennénk részesei. A szoba kövezetének töredezett lapjain egy fém vödör áll, oldalán lelógó felmosóronggyal. Az edény matt fényei, viseltes felülete a szürkék kavalkádja, amely visszaadja fémjellegét. A háttérben egy ládaszerűség, melyen otthagytott tárgyak hevernek. Fejmagasság fölött a kifeszített madzagon pár kiterített lepedő lóg.

A belső helyiség is pár jelentéktelen tárgyat őriz. Nagyon lepusztult, szegényes ez a lakás. Mintha itt már nem is laktának! Emlékszem nagyanyám kis takaros parasztházára, melyben mindennek megvolt a maga helye, szerepe. Mindent karbantartott, megjavított és vigyázott rá.

Innen elmentek a háziak, mert ez a törődés, gondoskodás hiányzik, itt nincs élet!

Ha belépnek az ajtónyíláson (már ajtó sincs), vajon mit látnék? Azt a fal előtt álló kopott sublótót, rajta apró szerszámokkal, egy újság leszakadt darabjával, egy bádogfazékkal, üvegekkel a tetején? A nekitámasztott rozsdás, öreg biciklit, mellette egy kopott támlásszéket, amit az előbb a *Kamra* című képen láttam? Lehet, mert ezek a képek ugyanarról a világról szólnak.

A kamra nyitott ajtaján beömlő fény – az ajtónyílást nem látjuk, csak a fény útjából következtetünk jelenlétére – megvilágítja a tárgyakat, a mögötte álló fal fehérségét kékesre színezi át, ami kiemeli és még kopottabbnak láttatja a berendezést.

A kerékpár eszembe juttat egy másik képet a *Kerékpáros* címűt, amelyen a sáros, felázott földúton biciklijét toló csizmás, kucsmás idős embert ábrázol, aki dacol a zord körülményekkel, kis rözseköteget tolvaj járművén. A kerékpár fontos, nagy becsben tartott közlekedési eszköz volt a tanyán. A város és a tanya közötti utat sokszor ezzel tette meg (akár 5–10 km-t is), ha nem volt szállítanivalója, akkor nem fogta be a lovakat, kímélte őket.

Az ember és állat együttélésének, sorsközösségének szép példája a *Szekéren* című mű. A hazafelé ballagó ló a vastag sarat dagasztja, minden mozdulatán látszik az erőfeszítés, a küzdelem a vendégmarasztaló földdel. Mozdulatai lassúak, a gazda nem nógatja, türelmes vele, hisz az teszi a dolgát. A bakon ő is kissé fázósan összekuporodik, együttérez vele, maga is fáradt. Köröttük a barna földtengerből csak a ló fehér szőre világít. Az égbolt végtelenje beleolvad a föld felett lebegő párás levegőbe. Az állat ábrázolása nagyszerű. A velünk szembejövő ló alakja megrövidül a perspektíva szabályai szerint. A fejét fārdtan lógató állat hátán jól látható izmainak rándulása minden lépésénél.

Az ember és állat egymást segítő munkája ennek az életformának nélkülözhetetlen eleme.

Az alföldi létben ők egymásnak társai voltak. Így is bánt a gazda a jószágaival.

A festő nagyszerűen ábrázolta az emberi arcokat. Portréi megkapóak, sorsuk arcukra van írva. Az általam ismert személyekről készült alkotások hitelesek, de akiket nem ismerek, azokról is sok mindent elárulnak a portréjuk.

A *Szomorú kisgyermek* című képén nagyon kevés kifejezőeszközzel nagyon nagy hatást volt képes elérni a festő. Az elnagyolt, széles ecsetvonásokkal ábrázolt kócos haj mögött mélyen ülő, tág-ra nyílt, bánatos szemek sötét, árnyékban maradó foltjából kivillannak a szembogarak, amit világos, maszatos arcocska keretez. Olyan szomorúság ez, amit csak kisgyermek képes érezni.

Másik kedvenc portrém a *Vak hordár*. Öt gyerekkoromban még láttam Susán poros utcáin. Apróbb szállításokat végzett a környék lakosainak. Kétkerekű kordéja elé befogta magát a hámba, és a két rudat megragadva, nekifeszült görnyedt válllaival a mellén, hátán áthaladó gurtniknak, és húzta az utána döcögő kordét, annak terhével. Valamilyen szandál volt a lábán, térdig érő nadrágjából kivillantak inas lábszárjai. Nadrágja és kabátja is kopott, világos színű volt. Megdöbentem, amikor megláttam alakját a képen. Olyan hiteles volt, vártam, hogy mikor lép le a vásznonról és elindul felém. A fej megformálása zseniális! Napcserzett, bronzos arc sötét foltja mellett koponyája és ornyerge vakítóan fehérlett. Szemöldöksontjainak kiugró ívei alatt az örök sötétség mély árkaiban felsejlettek a vakási, fénytelen szemei. Arcának, homlokának mély barázdái nem könnyű életéről árulkodtak, de szájszögletében volt valami vonás, ami ezt a dacos, vonallá szűkült száját megszelídítette. Egy fáradt, de nem megkeseredett ember "nézett" vissza rám a képről.

A kiállítás végén Fejér Csaba egyik mondata jutott eszembe, amit valamikor egy kiállítás megnyitóján nyilatkozott: "Amit én átélek, azt át kell, hogy éljék a nézők is." Azt hiszem, ez így történt velem is! Legalábbis a képek hozzám szóltak, kérdeztek, és az én válaszaim a bennem átélt élményekből, a múlt emlékeiből jöttek felszínre. Az igazi művészet az, amely az esztétikumon túl élvezőjében gondolatokat vet föl, érzelmeket indít meg, és ezek tovább munkálnak benne.

□ Mészáros Istvánné

Képek forrása: Tornyai János Múzeum
Fotó: Dömötör Mihály

FEJÉR CSABA
Szomorú kisgyermek

FEJÉR CSABA
Csendélet ecsettel II.

FEJÉR CSABA
Szekéren